



Datum
2025-10-17

Ärendenr
MSB 2025-09039

Ert datum
Ange datum

Er referens
KN2025/01305

Enheten för befolkningsskydd och
kärnenergiberedskap
Avdelningen för räddningstjänst och skydd av
civilbefolkningen
Pelle Postgård
010-240 50 36
pelle.postgard@msb.se

Regeringskansliet
Klimat- och näringslivsdepartementet
103 33 Stockholm

Remittering av promemorian Verksamhet med strålning: arbetarskydd, tillsyn och sanktioner

Sammanfattning

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) anser att promemorian är väl genomarbetad och på ett bra vis belyser olika perspektiv på strålskyddslagen (2018:396). MSB bedömer att promemorian i ett par avseenden inte tillräckligt belyst konsekvenser och möjligheter avseende förslag till ändringar i strålskyddslagen, dessa redovisas nedan samt i bilaga till svaret.

Behov av fördjupad analys

Arbetarskydd och totalförsvaret

MSB bedömer att frågan om arbetarskyddet i strålskyddslagen och förordningen bör analyseras vidare ur totalförsvarets krav. Referensvärden och kravet på frivillighet hos personal som finns beskrivet i strålskyddslagen tar inte hänsyn till höjd beredskap och krig. Kravet på frivillighet kan leda till problem avseende räddningstjänstpersonal som är krigsplacerad i räddningstjänsten samt civilpliktiga som med plikt ianspråkats inom räddningstjänsten. Konsekvenser av uppsatta referensvärden och behovet för skyddet av allmänheten, vilka doser de kan bli utsatta för tex vid en kärnvapenexplosion och hur räddningstjänsten ska agera i en sådan situation för att inte överskrida de begränsningar som finns i strålskyddslagen behöver också analyseras vidare. Avseende Försvarsmakten (FM) finns undantag från strålskyddslagen i händelse av krig. FM har möjligheten att föreskriva om dosgränser och det finns en tydlighet om vem som har beslutsrätt att överstiga dessa. En möjlighet motsvarande FM:s borde utredas avseende aktörer med liknande möjligheter inom det civila försvaret och särskilt avseende räddningstjänst med tillhörande civilplikt.

Sanering

Enligt strålskyddslagen räknas sanering efter en kärnteknisk olycka som verksamhet med joniserande strålning, beskrivet i stycket 4.2 - verksamhet med joniserande strålning. Det saknas en djupare analys av hur saneringen ska klassificeras efter en olycka vid ett kärnkraftverk. Erfarenheter från Fukushima påvisar att tiden är en viktig parameter för att samhället ska fungera igen efter en kärnteknisk olycka (Nationell strategi för sanering, MSB 2023-17569). Det kan därför vara viktigt att tydliggöra hur saneringen ska fungera i förhållande till verksamhet med joniserande strålning. Den tolkning som görs idag är att

sanering ska ses som verksamhet med joniserande strålning. Detta kan göra att saneringen försenas och på så vis blir mindre effektiv och till mindre nytta i samhället.

Begreppet Räddningspersonal

I förslaget till reviderad strålskyddslag används begreppet *räddningspersonal*. Det finns en överhängande risk att detta likställs med *räddningstjänst* eller *räddningstjänstpersonal* enligt definition i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. MSB anser att departementet bör överväga att använda en mer neutral benämning på den föreslagna personalkategorin.

I detta ärende har överdirektör Anna Starbrink beslutat. Pelle Postgård har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också avdelningschefen Cecilia Looström, verksamhetschefen Henrik Larsson, och enhetschefen Peter Norlander deltagit.

Anna Starbrink

Pelle Postgård

Bilaga 1

Strålskyddslagen

Strålskyddslagens förslag på definition av räddningspersonal 2 kap 10b§ (ex sidan 11). MSB förstår att den nuvarande definitionen av arbetstagare och personal som agerar i en radiologisk nödsituation är svår att förstå. Förslaget att ändra till räddningspersonal gör dock att det finns en risk att detta kopplas till räddningstjänst och lagen om skydd mot olyckor. Eftersom tanken inte är att detta bara gäller räddningstjänst utan ambulanspersonal, polis eller tex personal på arbetsplatsen som ska verka i händelse av en olycka så bör ett annat uttryck användas. Det är inte bara blåljuspersonal som beskrivs i detta utan även andra arbetskategorier och det finns risk för missuppfattningar.

4 kap. Räddningspersonal och exponerade arbetstagare

4 kap 5§ Den som sysselsätter någon som räddningspersonal eller exponerad arbetstagare ska se till att den sysselsatte snarast genomgår en läkarundersökning, om han eller hon

- 1. har exponerats för joniserande strålning och fått en stråldos som överskrider en dosgräns som gäller för exponerade arbetstagare, eller*
- 2. visar tecken på skada som kan misstänkas ha orsakats av joniserande strålning.*

Paragrafen behöver analyseras vidare. I den beskrivningen som står där nu så ska all personal som blivit utsatt för joniserande strålning uppsöka en läkare innan personalen kan användas vid en ny olycka. Eftersom det inte finns en uppfattning varken hos läkare eller annan personal vad en sådan undersökning ska innefatta så bör paragrafen beskriva vad som ska kontrolleras och vid vilken dos en sådan undersökning är nödvändig alternativt att regeringen ger tex socialstyrelsens i uppdrag att utreda när dessa undersökningar ska genomföras och vad som ska ingå i den undersökningen. Så som paragrafen står nu är paragrafen verkningslös och hindrar räddningspersonal i sitt arbete på grund av att personal som har varit i en olycka sedan måste uppsöka läkare innan personalen kan användas vid nästa olycka. Paragrafen är inte heller genomförbar i höjd beredskap eller krig.

12§ Information till räddningspersonal

Den som avser att sysselsätta någon som räddningspersonal ska informera den som ska sysselsättas om relaterade hälsorisker och tillgängliga skyddsåtgärder.

Det är viktigt att personal som kommer att agera vid en olycka är medveten om de risker som finns. De ska också veta vilken utrustning som de behöver använda vid en olycka. Detta finns reglerat i arbetsmiljölagstiftningen. Information till de som ska agera vid en olycka finns också beskrivet i 4 kap. 17–20 §§ förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor. Det finns alltså beskrivet i flera olika lagstiftningar och det finns därför risk för dubbelreglering och där olika myndigheters ansvar överlappar varandra.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

13§ Frivillighet för räddningspersonal

Det är förbjudet att sysselsätta någon som räddningspersonal som inte frivilligt har åtagit sig att utföra uppgifterna, om det med hänsyn till omständigheterna är sannolikt att personen kommer att exponeras för strålning och få en stråldos som överstiger de dosgränser som gäller för exponerade arbetstagare.

Paragrafen fungerar bra i fred; men hur ska paragrafen tolkas vid krig och höjd beredskap? Att vara anställd vid en räddningstjänst är frivilligt och därmed kan man ställa krav på att räddningstjänstpersonalen är "frivilliga" att få en dos motsvarande 20 mSv, men för att gå över den krävs ytterligare form av frivillighet. Vid höjd beredskap och krig kommer civilpliktiga och personal som är krigsplacerade vid räddningstjänsten att användas för att lösa uppgifter inom ramen för lagen om skydd mot olyckor. Denna personalen är alla tagna med plikt varpå ingen av de kan anses vara frivillig i strålskyddslagens mening. Det skulle i en förlängning medföra att dessa resurser inte går att använda vid en olycka vid ett kärnkraftverk eller vid ett kärnvapenattacker trots att de är utbildade att genomföra åtgärder vid dessa olyckor. Frågan är om de mot sin vilja kan utbildas inom strålskydd eftersom de ska användas vid tex en kärnvapenattack. Det är därför viktigt att fortsätta utveckla lagstiftningen så att den blir ett stöd vid höjd beredskap eller krig. FM har möjligheten att föreskriva om dosgränser och vem som har beslutsrätt att överstiga dessa. Det vore bra om motsvarande möjlighet finns för tex civilpliktiga och räddningstjänsten. Strålskyddslagen behöver alltså analyseras vidare för att den ska fungera tillfredställande vid höjd beredskap och krig.

15§ Den som är räddningspersonal eller exponerad arbetstagare ska använda de skyddsanordningar och vidta de åtgärder i övrigt som anvisats av den som är ansvarig för strålskyddet.

Paragrafens innehåll finns redan reglerat i arbetsmiljölagen (1977:1160) med tillhörande föreskrifter och allmänna råd från Arbetsmiljöverket (AFS 2023:11).

Strålskyddsförordningen (2018:506)**3 kap. 9 § första stycket**

Referensnivån för exponering av räddningspersonal motsvarar värdena för de dosgränser som anges i 2 kap. 2 §.

Referensnivåer är svårt för de som ska använda dessa. Det finns en pedagogisk svårighet att få insatspersonalen att förstå referensnivåer. Dosgränser är enklare att rent intuitivt förstå. MSB förstår varför referensnivåer används men det vore bättre att kalla dessa för dosgränser och istället prata med insatspersonalen om optimerande och berättigande. I samma paragraf står det att referensnivån får fastställas av den som ansvarar för räddningsarbetet. Eftersom lagen nu inte tydligt definierar begreppet räddningspersonal så är det svårt att i denna texten utläsa om det är räddningsledaren för räddningstjänsten som avses, eller om det är insatsledaren för ambulansen eller båda.